

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 1937/1-VIII/14 24.12.2009. године	
---	--

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој II редовној седници, 24.12.2009. године – на основу чл. 211. став 1. алинеја 14. и члана 256. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: АГРАРНА ПОЛИТИКА У ЈУГОСЛАВИЈИ (1945-1953), докторанда Срђана Милошевића.

За ментора је одређена доц. др Мира Радојевић.

<u>Доставити:</u> 1х Универзитету у Београду 1х Стручном сараднику за докторске дисертације 1х Шефу Одсека за правне послове 1х Архиви	ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА Проф. др Весна Димитријевић
--	--

Факултет Филозофски
04/1-2 бр. 6/1665
(број захтева)
13.01.2010.
(датум)

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Веће научних области друштвено-хуманистичких
наука
(Назив већа научних области коме се захтев упућује)

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Аграрна политика у Југославији (1945-1953)

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ историја

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Срђан (Петар) Милошевић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање: Филозофски фак. у Београду

Година дипломирања: 2007.

Назив мастер рада кандидата:

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањена:

Година одбране мастер рада: —

Обавештавамо вас да је Наставно-научно веће

на седници одржаној 24.12.2009.

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА
Проф. др Весна Димитријевић

Прилог:

1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем
2. Акт надлежног тела факултета о подобности теме за израду докторске дисертације

ПРЕДЛОГ ТЕМЕ ДОКТОРСKE ТЕЗЕ

Аграрна политика у Југославији (1945–1953)

ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА

Аграрно питање било је од раних цивилизација једно од значајнијих друштвених или, прецизније – друштвено-економских питања, остајући то до данашњих дана. У различитим епохама, аграрно питање решавано је на различите начине, пре свега у погледу уређења својинских односа и начина коришћења земље. Бројни аграрни програми и аграрне политике предлагали су решења аграрног питања, на различитим материјалним основама, ступњевима техничког и технолошког развоја и са различитим идеолошким полазиштима. Осим тога, питање земље никада није остајало само у кругу економских, правних или политичких решења, већ се за њу везивао и сплет друштвених вредности, различитих веровања, па и емоција. Коначно, проблем реализације аграрне политике и својеврсног судара задатог програма са стварношћу заузима средишње место у интересовању историчара за ову тему.

Када је реч о балканским друштвима, и југословенском међу њима, њихов претежно аграрни карактер додатно оснажује потребу за истраживањем аграрног питања и аграрне политике. Преко 70% сеоског становништва представља чињеницу која ову тему истински поставља као једну од кључних истраживачких тема за разумевање југословенског друштва, посебно када је реч о Србији. Ратна разарања, уништавања привредних, индустријских постројења, привремене ратне миграције становништва из града ка селу током Другог светског рата, свакако су утицале на то да се аграрни карактер друштва, мерен бројношћу оних који непосредно зависе од пољопривредне производње, у току рата додатно појача.

Аграрна политика подразумева доношење прописа и спровођење поступака које предузима носилац друштвене моћи (власт, у најширем смислу) са циљем регулисања аграрних односа и решавања аграрног питања, односно са циљем да одржи, реформише или потпуно измени постојеће аграрне структуре. У претежно аграрној земљи, то питање само по себи има наглашен значај, а у земљи која је искусила и „социјалистичку изградњу“ оно је посебно сложено. Бројне економске, политиколошке и социолошке

студије и анализе пратиле су аграрну политику углавном у њеном савременом развоју и са другачијим мотивима од оних које пред истраживача ове теме постављају захтеви историографије. Оне су и саме својеврсни историјски извор за истраживача ове теме.

У српској и југословенској историографији, међутим, није било пуно покушаја да се детаљно и свестрано обраде теме из аграрне историје, иако она није била ни сасвим запостављена тема. Када су ти напори чињени, они су углавном остајали у домену интересовања за раније периоде. Чак и једно од најважнијих питања српске аграрне и друштвене историје уопште, које се заиста често, али само успутно покретало, питање окућја, још увек није историографски темељно истражено.

Социјалистички период историје Југославије, у домену аграрне политике, представља посебно значајну и истраживачки изазовну епоху, пре свега због темељних промена које су се у Југославији догодиле током и после Другог светског рата. Проблеми који су привлачили пажњу историчара новијих периода груписали су се око тема аграрне реформе и колонизације, откупа после Другог светског рата и, у знатно мањем обиму, око колективизације на селу. Због тога се указала потреба историографског истраживања општих основа аграрне политике у Југославији у њиховој обухватности, посебно наглашавајући однос аграрне политике према сељачком поседу, као аграрној структури која је у првим, формативним фазама социјалистичке аграрне политике и била у средишту њене пажње. Наиме, откуп, аграрна реформа, колективизација, везивање цена и друге мере власти суштински су у већој или мањој мери погађале сељака и његов посед. Та чињеница је условљена раскорак између затеченог стања (доминација ситног сељачког поседа) и плана будућег развоја (државна, односно друштвена својина). Кључна документа тог периода и изворна грађа то недвосмислено потврђују.

Према схватању револуционарне југословенске власти после Другог светског рата, питање уређења аграра имало је једну од кључних улога у њеном стабилизовању, али је истовремено било посматрано као баласт на путу ка главном циљу – индустријализацији земље. Социјалистичка (комунистичка) мисао начелно је оспорила индивидуално власништво, а потом је друштвена стварност искуствено ставила на пробу идејна полазишта комунизма у његовој марксистичко-лењинистичкој варијанти. Промене и противречности у проналажењу решења за аграрне проблеме, омеђени идеологијом, са једне и стварним социјалним условима, са друге стране, један су од предмета овог истраживања.

Истраживање аграрне политике у назначеном временском оквиру, поставља у средиште пажње сељака и његов посед. Најпре због тога што су сељак и његово домаћинство били „на удару“ идеолошког апарата процеса „социјалистичке изградње села“ и што су остали видови аграрне политике у многome зависили од односа власти према сељаштву. Поред тога, реч је о посебно осетљивом питању, будући да су сељаштво и ситни сељачки посед представљали битну саставницу идентитета југословенског друштва, без обзира на његову унутрашњу етничку, економску и сваку другу разуђеност.

Будући да социјалистичко друштво спада у ред изразито идеологизованих друштава, идеолошки апарат Партије и њени ставови према сељаштву и проблему аграра биће детаљно истражени. Управо су ти ставови артикулисали аграрну политику.

Конечно, предмет овог истраживања биће и модернизацијски донети аграрне политике. Увођење механизације, школовање „кадрова“, сређивање земљишних књига и други несумњиви модернизацијски искораци, праћени су откупом, аграрном реформом, колективизацијом сељачких поседа. Тиме се намеће питање о могућности успешне модернизације насупрот постојећим, деценијама раније успостављеним односима, пре свега својинским. Другим речима, поставља се питање да ли је социјалистичка аграрна политика, вршена супротно вољи и очекивањима сељаштва, неретко уз отпоре, била уопште могућ оквир модернизације.

Хронолошки оквир истраживања има своје утемељење у једном општем и једном специфичном разлогу. Наиме, период од 1945. до 1953. године представљао је најдинамичнију етапу развоја аграрне политике, која је и сама изнутра сложена, тако да се уочавају барем две фазе: од краја рата до 1948/1949. године, када су на селу толерисани „капиталистички односи“, и од 1948/1949. до 1953. године, када се приступило колективизацији. И овај совјетски модел колективизације коначно је напуштен 1953. године, када започиње изградња аутохтоног модела југословенске социјалистичке аграрне политике, чиме је започела њена, у најширем смислу говорећи, трећа фаза. Осим тога, 1953. година представља прекретницу и у погледу раскида са дотадашњим идеолошким системом опорезивања индивидуалног сељачког газдинства, за нас посебно значајног у овом истраживању, и прелазак на опорезивање по катастарском приходу, што је, у ствари, непосредна потврда одустајања од колективизације на селу, како су многи тада веровали само привременог, и прихватања приватне својине као реалности.

У раду ће бити истражена аграрна политика југословенске државе и у том смислу биће коришћена докумената федералног државног и партијског врха. Међутим, за неке практичне последице те политике углавном ће бити коришћени подаци из Србије, будући да су и временска и материјална ограничења значајна препрека за истраживања у архивима бивших југословенских република, тим пре што би се за те податке требало задржавати пре свега на грађи локалних архива.

ЦИЉЕВИ ИСТРАЖИВАЊА

Најопштији циљ истраживања је реконструисање једног сегмента прошлости – аграрне политике у Југославији у датом хронолошком оквиру и допринос ширењу научних знања о једном значајном проблему у веома динамичном периоду југословенске историје. Будући да је аграрна политика изучавана углавном парцијално, било просторно, било тематски, потребно је да се ова политика истражи у својој обухватности, што би, надаље, требало да допринесе нашем бољем увиду и разумевању историјских процеса који су карактерисали изградњу социјализма у Југославији.

Посебно значајан циљ је утврђивање практичних домета идеолошког мишљења које је представљало основу за вођење аграрне политике. Склона самопреиспитивању и компромису са стварношћу више него што би се претпоставило, идеологија у складу са којом је формулисана аграрна политика захтева да се реконструишу различити правци као и карактер и мотиви евидентних промена у решавању једног значајног социјално-економског питања и продубе научна знања о теми која је до сада обрађена у сегментима.

Од не малог значаја је и задатак овог истраживања да поменуте промене у аграрној политици објасни и контекстуализује, како у унутрашњи, тако и у спољнополитички оквир (односи са СССР и западним државама). Посматрана у контексту једног специфичног наслеђа у погледу аграрних структура, истраживање аграрне политике социјалистичке Југославије намеће поређење са претходном епохом. Са друге стране, не може се занемарити да је из СССР стизала жестока критика због „опортунизма“ југословенских комуниста према селу, док је са Запада стизало упозорење о „забрињавајућем“ односу нових власти према сељаштву и његовој земљи.

Посебно је значајно да се утврди да ли је и у коликој мери је социјализам донео модернизацију на селу. Истраживање би требало да одговори и на питање да ли је,

барем „у сопственим очима“, социјализам био модернизацијски покрет, али и на питање о стварним донетима модернизације.

Коначно, циљ је и да се преко појединачних сећања и литерарних обрада тема везаних за последице аграрне политике раних фаза „социјалистичке изградње на селу“ утврди однос реалне историје и „наше“ представе о прошлости. Од не малог значаја је задатак да се истражи сукоб вредносног система сељаштва и револуционарних мера комунистичких власти, али и евентуална међузависност наслеђених специфичности аграрног друштва и конкретног идеолошког система који је истовремено и изникло из тог аграрног друштва и тежио његовој трансформацији.

Резултат овог истраживања требало би да буде још један искорак у правцу друштвене историје, још увек недовољно развијене области у историографији у Србији, али и области која све више заокупља пажњу историчара. Задатак историчара је да реконструише садржај аграрне политике, пронађе њене темеље, реконструише друштвене претпоставке њене реализације, односно да објасни узроке изостанка жељених резултата. Осим тога, историографско истраживање ове теме подразумева њено смештање у широки контекст послератне политике револуционарних власти, укључујући ту чак и спољнополитички аспект. Реч је, дакле, о једном од најзначајнијих сегмената социјалистичке прошлости, како у погледу значаја који му је придаван у свом времену, тако и по тежини и дуготрајности последица. На једној широј основи, треба рећи и то да је један историчар са пуно права истакао да је потребно дубље истражити прошлост сељаштва, као огромног дела српског друштва, прошлост која је осцилирала „између Милошевог окућња и комунистичких десет хектара“. То свакако није остало без последица ни за друштво у целини.

ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ

Темељно полазиште овог истраживања јесте претпоставка о превасходно идеолошком исходишту аграрне политике у Југославији од 1945. до 1953. године. Следећа значајна теза је да је аграрна политика у периоду од 1945. до 1953. године у своје средиште постављала проблем сељачког газдинства, настојећи да трансформише ту друштвену и аграрну структуру у складу са потребама социјалистичког развоја. Сви процеси преко којих се реализује аграрна политика односе се на трансформацију сељачког поседа, која је представљала предуслов за све остале мере аграрне политике. Због тога се до 1953. године превасходно решава то питање.

Аграрна политика у Југославији у периоду од 1945. до 1953. године прошла је кроз неколико фаза. Од првобитног толерисања капиталистичких односа на селу и релативно високог земљишног максимума, преко покушаја брзе колективизације, до поновног враћања на толерантан однос према приватном поседу, ограниченом на 10 хектара. Ове осцилације изазване су потребом да се планиране мере коригују и темељно мењају пред изазовима стварног стања. Реч је о изразито динамичном периоду током којег је тражена најприхватљивија формула за решавање аграрног питања, што је резултирало веома драматичним преокретима условљеним сукобом идеолошког догматизма и стварних потреба и карактеристика друштва. Кључни задатак социјалистичке изградње села био је да се, у складу са социјалистичким учењем, најпре кроз аграрну реформу изврши прерасподела земље и учврсте мали поседници, а потом да се изврши колективизација, у складу са законитостима друштвеног развоја, како их је социјализам дефинисао.

Доминантно аграрни карактер Југославије, како предратне, тако и послератне, утицао је на специфична решења у аграрној политици послератног периода, чиме је, на неки начин, ублажен револуционарни карактер мера нових власти. Једно од полазишта у истраживању јесте и то да је у стварности, имајући у виду преовлађујући ситни сељачки посед, у мерема нових власти било мање револуционарног преокрета него што се неретко представља. У вртлогу револуционарних превирања могу се уочити вредносни континуитети са претходном епохом, чак и на нивоу власти, нарочито до 1948/49. године. Илустративани су, како пример аграрне реформе, која је и у међуратном и у послератном периоду извођена под, иначе општим начелом готово сваке аграрне реформе у савременој исотрији: „Земља припада онима који је обрађују“, тако и примери појединаца који су у обе Југославије били ангажовани на пољу формулисања и извођења аграрне политике. Коначно, идеја о дефинисању земљишног максимума, као и о праву државе на „социјално одговорно“ ограничавање својинских права нису представљале потпуну новину која се појавила тек са социјализмом. Претпостављени динамични однос између наслеђених структура и револуционарних мера изоштрава помало грубу оцену о идеолошком комунистичком поништењу свих тековина прошлости.

Када је реч о модернизацијским донетима аграрне политике, може се поћи од претпоставке да су они имали сасвим ограничено дејство, а разлоге за то такође би требало да објасни ово истраживање. Најопштији одговор морао би да уважи отпоре

које је пружало сељаштво, али и чињеницу да је сама власт била, у суштини, неодлучна у погледу мера које су предузимане.

МЕТОД ИСТРАЖИВАЊА

У раду ће бити примењена методолошка начела историографског истраживања, што подразумева, пре свега, критику извора сакупљених у архивским истраживањима, као и рад са осталим врстама историјских извора. Основне историјске изворе за ову тему чине: необјављени и публиковани архивски историјски извори, законски текстови, документа државног и партијског порекла, стручни текстови и брошуре, штампа и периодика. Поред тих историјских извора, у истраживање ће бити укључена и сведочанства и појединачна сећања, као и литерарне и публицистичке обраде тема везаних за искуства сељаштва са аграрном политиком власти. Анализа наведених врста историјских извора омогућиће најпре реконструкцију аграрне политике, а потом и интерпретацију сазнања до којих се у истраживању дође. Због специфичности теме (и то је веома значајно напоменути) бројни текстови савременика, зависно од садржаја, биће сврстани у изворе или литературу. То се односи и на текстове који су објављени и после 1953. године, уколико садржајем представљају материјал који се пре може сматрати извором и као такав је у раду и коришћен.

Показало се, током истраживања, да је за реконструисање контекста у којем се конкретна аграрна политика спроводила, од великог значаја идеолошки аспект проблема. Тај аспект најбоље се може истражити кроз писање штампе и периодике, тако да је у раду коришћен веома велики број ових историјских извора. Разуме се, многе новине и часописи који су наведени садржали су тек неколицину текстова о овом проблему, али довољно важних да буду искоришћени у раду.

Истраживање подразумева приступ који, у реконструкцији општих начела аграрне политике, задржава југословенски контекст. Са друге стране, као показатељ домета аграрне политике која је обликована на државном, савезном нивоу послужиће студије случаја које би требало да се обаве у локалним архивима. Временска и материјална ограничења намећу да се предвиђене студије случаја које би показале практичну страну аграрне политике на селу ограниче на Србију, док ће у погледу опште аграрне политике рад задржати шири југословенски контекст, што омогућава чињеница да се архивски фондови савезних институција налазе у Архиву Југославије у Београду.

У раду ће у највећој могућој мери бити указано на изворе конкретних решења у аграрној политици, односно покушаћемо да у одговарајућим поглављима укажемо на совјетске узоре, са једне, односно на наслеђе минуле епохе, са друге стране, уколико је могуће такву структурну везу уочити и доказати. Уз нека аутентична решења југословенског социјализма, тиме ће се открити динамичност аграрне политике у назначеном хронолошком оквиру.

КОМПОЗИЦИЈА СТУДИЈЕ

У *Предговору* рада биће предочено детаљно образложење предложене теме, указано на стање истражености и на досадашњу историографију у вези са темом којој је посвећено ово истраживање, као и на изворну основу на којој истраживање почива. У предговору ће бити образложена и структура рада.

У *Уводу* ће бити детаљно предочени темељна методолошка полазишта и интерпретативни оквир истраживања. Биће указано на опште оквири самог предмета истраживања – аграрне политике у социјализму, а посебно у контексту индивидуалног сељачког поседа и праваца његове социјалистичке трансформације у Југославији, у назначеном хронолошком оквиру.

Прво поглавље посвећено је кратком прегледу искуства прве Југославије у вези са аграрном политиком. Преовлађујући ситни посед био је далеко више од економске категорије односно био је део историјског наслеђа које је утицало на обликовање аграрне политике у Југославији после Другог светског рата. У периоду непосредно по завршетку Другог светског рата у Југославији на значајним местима везаним за аграрну политику налазиле су се чак и личности које су се истим питањима бавиле и у међуратном периоду. Осим тога, поглавље садржи и преглед еволуције ставова комуниста о аграрном питању до завршетка Другог светског рата.

Друго поглавље посвећено је кључним идеолошким претпоставкама аграрне политике, а затим ће бити предочени институционални оквири и законска основа, нарочито у светлу дебате у скупштини и у јавности.

Треће поглавље доноси преглед главних процеса аграрне политике у Југославији од 1945. до 1953. године. Проблеми откупа, аграрне реформе и колонизације, колективизације и задругарства главне су манифестације те политике.

У *четвртој* поглављу биће исцрпно анализирана проблематика аграрне политике према индивидуалном сељачком газдинству у светлу кључних процеса која су

се тицала сељачког поседа: најпре откупа, затим аграрне реформе и колективизације. У средишту пажње оних који су обликовали аграрну политику било је пре свега питање поседовања земље, односно начин потпуне реорганизације сеоског газдинства: обим и начин поседовања земље, колективизација, остали видови задругарства, обрађени у претходном поглављу, главни су оквир у којем ће овде бити истражене и друге појаве везане за последице аграрне политике за сељака.

Пето поглавље посвећено је преиспитивањима и анализи идеологије и резултата послератне аграрне политике. Година 1953. представља својеврсну прекретницу и почетак нове фазе аграрне политике у Југославији.

Шесто поглавље биће посвећено образовању у области агара. Проблем стручњака био је такође један од горућих и државни органи су предузимали различите мере у циљу његовог савладавања. У периоду од 1945. до 1953. године учињени су значајни напори да се обезбеди како пољопривредно образовање сељаштва, тако и школовање стручњака у области агара. У овом поглављу ће бити истраживани покушаји државе да организује пољопривредно образовање становништва: од послератних течајева до формалног пољопривредног образовања.

У *седмом* поглављу, посебна пажња биће посвећена развоју и усавршавању катастра земљишта и земљишних књига као предуслова за модерно регистровање земљишта. Кроз ту активност уочава се контроверза социјалистичке политике на селу, која је, поред жељене колективизације, пуно чинила на модернизацији управо оних области које су важне за бележење својинских односа: ревизија земљишних књига и израђивање катастра земљишта.

Аграрна политика која је спровођена у периоду који је хронолошки оквир истраживања оставила је своје последице од великог значаја за свакодневни живот људи. Те последице постале су предмет разних литерарних обрада, политичких ставова, а свакако и личних сећања и породичне историје. Све то изражава и уобличава представу о прошлости. *Осмо* поглавље биће посвећено односу историјског научног знања и онога што се са мање или више оправданости (у то се овом приликом не можемо упуштати) назива колективним историјским памћењем.

КОМПОЗИЦИЈА СТУДИЈЕ

Предговор

Увод

I Историјско наслеђе

1. Аграрна политика и аграрна структура међуратне Југославије
2. Промене у аграру у току Другог светског рата
3. Ставови Комунистичке партије Југославије према сељаштву у међуратном периоду
4. Ставови комунистичке партије Југославије према сељаштву у Другом светском рату

II Идеолошке и политичке основе аграрне политике у Југославији 1945–1953. године

1. Општа начела социјалистичке аграрне политике у Југославији 1945–1953. године
2. Институционални и нормативни оквир аграрне политике

III Главни процеси

1. Откуп
2. Задругарство
3. Аграрна реформа и колонизација
4. Колективизација

IV Идеологија у пракси: аграрна политика и сељачки посед

V Ка новој фази аграрне политике: преиспитивање идеологије и праксе послератне епохе

VI Образовање у области аграра: од послератних течајева до заокруженог образовног плана

VII Промене у пореском систему као израз заокрета у аграрној политици према сеоском поседу

VIII Послератно село у сећањима савременика и у књижевности: пола века касније

IX Закључак

Извори и литература

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА:

Извори:

Архивски извори:

Главна дирекција државних пољопривредних добара
Главна управа за план
Државни секретаријат за послове народне привреде
Економски институт владе ФНРЈ
Збирка Милана Стојадиновића
Збирка Јована Јовановића Пижона
Збирка Хинка Кризмана
Збирка Адама Прибићевића
Збирка Моше Пијаде
Збирка штампе радничког и комунистичког покрета
Кабинет Председника Републике (1953–1980)
Канцеларија маршала Југославије (1943–1953)
Комисија за аграрну реформу и колонизацију
Комитет за задругарство
Лични фонд Јосипа Броза Тита
Министарски савет Краљевине Југославије
Министарство за конституанту
Министарство пољопривреде Краљевине Југославије
Министарство федералних јединица владе ДФЈ
Министарство финансија владе ФНРЈ
Министарство Финансија Краљевине Југославије
Министарство социјалне политике и народног здравља Краљевине Југославије
Народна скупштина Краљевине Југославије
Привредни савет ФНРЈ
Президијум Народне скупштине ФНРЈ
Савез комуниста Југославије
Савезни комитет за пољопривреду
Савезни секретаријат за пољопривреду
Савезна детска управа
Савез пољопривредних инжењера и техничара Југославије
Савез геодетских инжењера и техничара Југославије
Савет за пољопривреду и шумарство владе ФНРЈ
Установе аграрне реформе Краљевине Југославије

Објављени извори:

AVNOJ i revolucija : tematska zbirka dokumenata : 1941-1945, prir. S. Nešović, B. Petranović, Beograd 1983.
Agrarna reforma: uredbe, naredbe i raspisi, Zagreb 1920.
Agrarna reforma. Knj. 3, Zakon o likvidaciji agrarne reforme na velikim posedima od 19. juna 1931 godine sa izmenama i dopunama od 5 decembra 1931 godine i 24 juna 1933 godine, Beograd 1933.
J. Broz Tito, *O poljoprivredi: izabrani govori i članci*, Beograd 1967.

J. Броз Тито, *O poljoprivredi i selu*, Beograd 1979.
 J. Broz Tito, *O Partiji i ulozi komunista*, 1–4, Beograd 1984.
 Ž. Vujotić, *Svojina: (propisi od 1945–2001. godine)*, Beograd 2001.
Dokumenti centralnih organa KPJ, Beograd 1985–1987.
Dokumenti centralnih zemaljskih sindikalnih saveza Jugoslavije 1919–1921, Beograd 1987.
Закључци са Земаљске Радикалне Конференције о Прграму, Београд 1921.
Законодавство о ликвидацији аграрне реформе, Београд 1932.
Законодавство о ликвидацији аграрне реформе, Београд 1933.
Збирка закона и прописа о аграрној реформи и колонизацији, Београд 1945.
 Е. Кардељ, *Социјалистички преображај наше привреде*, Београд 1949.
 Е. Kardelj, *Zadaci naše politike na selu*, Zagreb 1949.
 Е. Kardelj, *O poljoprivredi, selu i zadrugarstvu*, Zagreb 1983.
 В. Kidrič, *Sabrana dela*, 1–7, Beograd 1985.
Nacrt programa Demokratske stranke, Novi Sad 1920.
Пети конгрес Комунистичке партије Југославије, Београд 1948.
 М. Ријаде, *Agrarna reforma*, Zagreb 1945.
 М. Пијаде, *Изабрани списи*, 1–5, Београд 1964–1966.
 Исти, *Закон о аграрној реформи и колонизацији*, Београд 1945.
Privredna politika vlade FNRJ. Zapisnici Privrednog saveta Vlade FNRJ 1944–1953, prir. М. Zečević, В. Lekić, Beograd 1995.
Програм Савеза земљорадника, Београд 1919.
Sednice Centralnog komiteta KPJ 1948–1952, prir. В. Petranović, R. Končar, R. Radonjić, Beograd 1985.
Селјак – свој човек: избор текстова Др Драгољуба Јовановића, прир. Н. Јовановић. М. Исић, Београд 1997.
Спровођење аграрне реформе у Народној Републици Србији, Београд 1945.
Статистички годишњак ФНРЈ
Статистички билтен ФНРЈ
Службени гласник ФНРЈ (1946–1953)
Стенографске белешке Привременог Народног Представништва Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, Загреб 1919–1921.
Стенографске белешке Уставотворне скупштине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, Београд 1921.
Стенографске белешке Народне скупштине Краљевине СХС, 1921–1928.
Стенографске белешке Уставотворне скупштине ФНРЈ, Београд 1946.
Стенографске белешке Народне скупштине ФНРЈ, Београд 1946–1953.
Treći kongres KPJ, Beograd 1985.
Шта хоће Савез земљорадника?, Београд 1919.
VI kongres Komunističke partije Jugoslavije, Beograd 1952.

Штампа и периодика:

Аграрна мисао (1936–1941)
Borba (1945–1953)
Билтен геодетске управе НР Србије (1950–1951)
Bilten glavnog štaba Narodnooslobodilačkih odreda Jugoslavije (1941–1944)
Bilten Glavnog zadružnog saveza FNRJ (1945–1951)

Војвођански пољопривредник (1945–1953)
 Геодетска служба НР Србије (1950–1954)
 Geodetski list : glasilo Saveza geodetskih inženjera i geometara Jugoslavije (1947)
 Glasilo geometara Kraljevstva SHS
 Гласник пољопривредних стручњака (1951–1953);
 Демократија (1919–1925)
 Дом и врт
 Земља и рад (1943)
 Југословенска њива – Обнва (1919),
 Класна борба (1926–1937)
 Комунист (1945–1952)
 Напредна пољопривреда (1951–1953);
 Народно задругарство (1947–1950);
 Народни одбор (1948–1953)
 Narodno oslobođenje
 Народно задругарство,
 Наша пољопривреда (1949–1950)
 Наша стварност (1953)
 Нова Европа (1920–1941),
 Nova zadruga
 Nova poljoprivreda (1949–1951)
 Нови тежак (1946–1949);
 Политика (1919–1941); (1945–1953);
 Пољопривреда (1947–1950)
 Пољопривредни гласник (1921–1941)
 Самоуправа (1919–1941)
 Село (1920–1952)
 Сељачка радна задруга (1948–1949)
 Социјалистичка пољопривреда (1950–1953)
 Службене новине Краљевине СХС / Југославије (1919–1941)
 Службени лист ДФЈ (1945)
 Службени лист ФНРЈ (1946–1953)
 Српска задруга (1920–1941)
 Српски књижевни гласник (1919–1941)
 Задруга (1945–1953)
 Zadruga svijest (1930–1940)
 Zadrugar (1945–1949)
 Zadrugni vjesnik
 Земљорадничка задруга (1919–1944)
 Hrvatski zadrugar

Текстови савременика:

А. Bilimović, *Agrarna struktura Jugoslavije in Slovenije v primeri z agrarno strukturo nekaterih drugih dežel*, Ljubljana 1939.
 Б. Благојевић, *Значај аграрне реформе у јужној Србији*, Скопље 1932.
 Вожићница, *Hrvatski republikanski seljački kalendar za prostu godinu 1923*, Zagreb 1922.
 V. Burževski, *Petogodišnji plan razvitka naše poljoprivrede i zadaci omladine*, Beograd 1947.
 М. Вилић, *О аграрној реформи*, Нови Сад 1920.

Влада Др. Милана Стојадиновића за наше село и нашег сељака : наша пољопривредна политика, Главни одбор Југословенске радикалне заједнице, Секција за пропаганду, Београд 1938.

М. Влајинац, *Аграрна политика*, Земун 1933.

Н. Вујановић, *Сељаштво у капитализму и социјализму*, Београд 1950.

К. Давидовић, *Пут нашег села у социјализам и опортунистичка политика партија Информбироа према селу*, Београд 1950.

Ј. Деметровић, *Аграрна реформа и демократска странка*, Загреб 1920.

Р. Ђорђевић, *Аграрна политика*, Београд 1939.

Т. Ђорђевић, *Наш народни живот*, 1–10, Београд 1930–1934.

За даљи социјалистички преображај села, Београд 1951.

М. Зебић, „Унутрашња колонизација у вези аграрне реформе“, *Алманах Удружења правника Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца*, Београд 1920.

М. Зечевић, *Наша пољопривреда: по статистичким подацима*, Београд 1924.

М. Ивановић, *Унапређење пољопривреде*, Београд 1955.

М. Јакшић, *Аграрна реформа*, Велика Кикинда 1920.

Исти, *Аграрна реформа мора победити*, Велика Кикинда 1920.

М. Јанковић, *Hrvatski seljak u novoj državi*, Zagreb 1919.

Д. Јовановић, *Социјализам и сељаштво*, Београд 1941.

Исти, *Аграрна политика*, Београд 1930.

Н. Константиновић, *Аграрна политика*, 1–2, Београд 1947.

Исти, *Аграрна политика : (увод)*, Београд 1947.

В. Корћ, *Борба за аграрну реформу*, Београд 1920.

Исти, *Земљу онеме ко је обрађује*, Београд 1920.

Исти, *Чија је земља у Југославији?*, Београд 1920.

Љ. Лазаревић, *Шта хоће сељак?*, Београд 1939.

Ј. Лалошевић, *Аграрна реформа у Војводини*, Сомбор 1920.

Ј. Lenarčič, *Misli o agrarnoj reformi u Sloveniji*, Ljubljana 1921.

Исти, *Меморандум о аграрној реформи*, Сомбор 1919.

Д. Lapčević, *O agrarnom problemu*, Sarajevo 1919.

И. Malinar; Н. Smoljanović, *Agrarna reforma i razdioba veleposjeda*, Vukovar 1919.

М. Мirković, *O dvadesetogodišnjici naše agrarne reforme*, Београд 1939.

Т. Митровић, *Пољопривреда и криза*, Београд 1934.

М. Недељковић, *Враћање селу и пољопривреди*, Загреб 1936.

В. Nešković, *O zaoštavanju klasne borbe na selu u sadašnjoj etapi izgradnje socijalizma i o savezu radničke klase i radnog seljaštva*, Zagreb 1948.

Пољопривреда Југославије и изгледи њеног развоја, Београд 1958.

С. Poštić, *Poljoprivredna praksa kao pokret unapređenja naše poljoprivrede*, Zagreb 1934.

А. Прибићевић, *Село као морални чинилац у животу народа*, Париз 1954.

А. Pribićević, *Seljak*, Zagreb 1936.

Ј. Радаковић, *Наша пољопривреда и њени проблеми*, Београд 1953.

Љ. Radić, *Prvi koraci ka agrarnoj reformi*, Spljet 1919.

Т. Ристић, *Борба за земљу и наша аграрна реформа*, Београд 1938.

Т. Ристић, *Преоријентација наше пољопривреде: реферат поднет II конгресу економиста*, Београд 1939.

И. Rittig, *Blagostanje Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca*, Zagreb 1919.

Seljačka gazdinstva : rezultati anketnog ispitivanja seljačkih gazdinstava prvog poljoprivrednog rejona u 1955. godini, Београд 1957.

Статистика пољопривреде : принос раних и позних усева у 1952 год код сељачких радних задруга, Београд [б. г.]

Н. Стојановић, *Сељачка демократија*, Сарајево 1920.
 Проблеми пољопривреде у Југославији, Београд 1956.
 Н. Томин, Над гробом аграрне реформе, Београд 1926.
 М. Tripalo, *Učešće Narodne omladine u izvršenju petogodišnjeg plana u poljoprivredi*, Zagreb Beograd 1948.
 Н. Ћишић, *Agrarno pitanje i pojam o socijalnoj pravdi naše demokratije*, Sarajevo 1919.
 Д. Ћосић, *Пољопривредна криза у нашој земљи*, Београд 1926.
 Д. Ћосић, *Пишчеви записи*, 1, Београд 2004.
 А. Hribar, *Agrarna reforma*, Zagreb 1924.
 А. Hribar, *Jugoslavenska politika Srba, Hrvata, Slovenaca i Bugara*, Zagreb 1929.
 С. Шећеров, *Из наше аграрне политике*, Београд 1930.

Литература:

J. B. Allock, *Explaining Yugoslavia*, London 2000.
 D. Bajalica, *Komunistička partija Jugoslavije i "seljačko pitanje"*, Beograd 1959.
 I. Banac, *Sa Staljinom protiv Tita*, Zagreb 1990.
 М. Bokovoy, *Peasants and communists : politics and ideology in the Yugoslav countryside: 1941–1953*, Pittsburgh 1998.
 J. Bomballes, *Economic Development of Communist Yugoslavia 1947-1964*, Stanford 1968.
 О. Благојевић, *Економска мисао у Србији до Другог светског рата*, Београд 1980.
 О. Благојевић, *Проблем сељаштва*, Београд 1996.
 D. Warriner, „Urban Thinkers and Paesant Policy in Yugoslavia, 1918 - 1959“, *The Slavonic and East European Review* 38 (1959) 59–81.
 R. Barisich, *Land Reform in Yugoslavia 1919–1953*, New York 1954.
 Д. Веселинов, *Аграрно питање у Југославији*, Београд 1981.
 Т. Влашкић, *Agrarna reforma u FNRJ 1945: prilog izučavanju agrarne politike FNRJ : doktorska disertacija*, Beograd 1956.
 С. Вукосављевић, *Историја сељачког друштва*, 1–3, Београд 1953–1983.
 Н. Вучо, *Привредна историја народа ФНРЈ*, Београд 1958.
 Исти, *Привредна историја Србије: до Првог светског рата*, Београд 1955.
 Исти, *Пољопривреда Југославије*, Београд 1958.
 N. Vučo, *Poljoprivreda Jugoslavije 1918–1941*, Beograd 1958.
 Isti, *Agrarna kriza u Jugoslaviji 1930–1934*, Beograd 1968.
 Н. Гаћеша, *Аграрна реформа и колонизација у Банату*, Нови Сад 1972.
 Исти, *Аграрна реформа и колонизација у Бачкој*, Нови Сад 1968.
 Исти, *Аграрна реформа и колонизација у Срему*, Нови Сад 1975.
 Исти, *Аграрна реформа и колонизација у Југославији 1945–1948*, Нови Сад 19
 Исти, *Радови из аграрне историје и демографије*, Нови Сад 1995.
 Исти, „Став Николе Пашића према аграрној реформи и колонизацији после Првог светског рата у Југославији“, у: В. Крестић, *Никола Пашић, живот и дело*, Београд 1997, 367–375.
 В. Гудац–Додић, *Аграрна политика ФНРЈ и сељаштво у Србији 1949–1953*, Београд 1999.
 В. Gligoriјевић, *Demokratska stranka i političke borbe u Kraljevini Srba Hrvata i Slovenaca*, Beograd 1970.
 S. Dimitrijević, *Strukturne promene u poljoprivredi Srbije sredinom 20. veka*, Leskovac 2001.

Љ. Димић; Д. Стојановић; М. Јовановић, *Србија 1804–2004. Позив на дијалог*, Београд 2005.

В. Dimković, *Promene u zemljišnoj svojini individualnih poljoprivrednih gazdinstava i njihov odnos prema zemljoradničkim zadrugama*, Sremska Mitrovica 1964.

Isti, *KPJ-SKJ o agrarnom i seljačkom pitanju (1918–1974)*, Novi Sad 1976.

Isti, *Seljaci i zemlja*, Novi Sad 1968.

М. Ђилас, *Nesavršeno društvo*, London 1970.

Isti, *Vlast i pobuna*, Zagreb 2008.

Исти, *Нова класа*, Београд 1990.

Исти, *Пад нове класе*, Београд 1994.

Д. Ђорђевић, „Аграрне реформе на Балкану после Првог светског рата“, *Огледи из новије балканске историје*, Београд 1989, 205–219.

Ž. Đorđević, „Zemljišni minimum i zemljišni maksimum kao ograničenja razvoja Srbije u novo doba“, *Srbija u modernizacijskim procesima XX veka*, ur. L. Perović, Beograd 1994, 113–121.

М. Erić, *Agrarna reforma u Jugoslaviji 1918–1941. god.*, Sarajevo 1958.

С. Živkov, *Agrarno zakonodavstvo Jugoslavije 1918–1941*, Novi Sad 1976.

М. Ivšić, *Les Problemes agraires en Yugoslavie*, Paris 1926.

Н. Илијић, *Историја задруге код Срба*, Београд 1999.

М. Isić, „Sitno posедništvo kao kočница ekonomske modernizacije Srbije u prvoj polovini XX veka“, *Srbija u modernizacijskim procesima XX veka*, ur. L. Perović, Beograd 1994, 101–111.

М. Исић, *Селаштво у Србији 1918–1941*, Београд 2000.

З. Јанјетовић, *Deca careva, pastorčad kraljeva, Nacionalne manjine u Jugoslaviji 1918 – 1941*, Beograd 2005.

В. Јовановић, *Jugoslovenska država i Južna Srbija 1918–1929.*, Beograd 2002.

В. Јовановић, „Токви и исход међуратне колонизације Македоније, Косова и Метохије“, *Tokovi istorije* 3 (2006) 25–44.

С. Јуриша, *Agrarna politika i seljačko pitanje u Hrvatskoj 1945–1953*, Zagreb 1978.

Ј. Campbell, *Tito's Separate Road*, New York 1967.

Р. Коливер, *Џемерна жетва, совјетска колективизација и терор глади*, Београд 1988.

В. Кржишник—Букић, *Politika KPJ prema agrarnom i seljačkom pitanju na području Bosanske krajine: 1945-1948: uvod u problematiku agrara i seljaštava u ranom socijalizmu*, Banjaluka 1988.

Љ. Krkljuš, „Radikalna stranka u Vojvodini i agrarna reforma“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, Novi Sad 1977, 169–188.

Б. Лекић, *Аграрна реформа и колонизација у Југославији 1919–1941*, Београд 2002.

Исти, *Аграрна реформа и колонизација у Југославији 1945–1948*, Београд 1997.

Дž. Lempí, *Jugoslavija kao istorija: Bila dvaput jedna zemlja*, Beograd 2004.

Ј. R. Lampe, М. R. Jackson, *Balkan economic history: 1550-1950*, Bloomington 1982.

М. Maticka, *Agrarna reforma i kolonizacija u Hrvatskoj 1945–1948*, Zagreb 1990.

Isti, *Promjene vlasničkih odnosa u Jugoslaviji (1945–1948) na stranicama hrvatskih novina*, Zagreb 1992.

Н. Mendras, *Seljačka društva*, Zagreb 1986.

Г. Masesich, *Yugoslavia, The Theory and Practice of Development Planning*, Virginia 1964.

В. D. McGowan, „Agriculture“, у: Robert Kerner (ур.), *Yugoslavia*, University of California Press, Berkeley 1949.

Т. Milenković, *Stav Radikalne stranke prema agrarnoj reformi (1918–1929)*, Beograd 1970.

К. Милутиновић, *Аграрна проблематика првих српских социјалиста*, Нови Сад 1953.

М. Мирковић, *Аграрна политика*, Београд 1940.

- M. Mirković, *Ekonomska struktura Jugoslavije: 1918–1941*, Zagreb 1950.
- Isti, *Ekonomika agrara FNRJ*, Zagreb 1950.
- Isti, *Seljaci u kapitalizmu: agrarno-ekonomske studije*, Zagreb 1952.
- Isti, *Održanje seoskog posjeda*, Zagreb 1937.
- Isti, *Ekonomska historija Jugoslavije*, Zagreb 1985.
- Isti, *Izbor iz ekonomskih radova*, 1–2, Zagreb 1958.
- Isti, *Izabrani ekonomski radovi*, 1–4, Zagreb 1979.
- M. Mitrović, *Ni buržuji, ni kulaci: promene u svojinskoj strukturi Srbije 1944–1954*, Beograd 1992.
- Исти, *Друштвено-економске промене и организација управљања привредом у Србији 1944–1952*, Београд 1988.
- Isti, „Agrarna reforma 1953“, *Tokovi istorije* (1991) 151–164.
- P. Morača, *Istorija Saveza komunista Jugoslavije*, Beograd 1976.
- N. Naimark, L. Gibianski, *The Establishment of Communist Regimes in Eastern Europe, 1944–1949*, Oxford 1997.
- F. W. Neal, *Titoism in Action*, Berkley 1958.
- М. Павловић, *Српско село 1945–1952: (откуп)*, Београд 1997.
- В. Petranović, *Istorija Jugoslavije 1918–1988*, 1–3, Beograd 1989.
- Isti, *Politička i ekonomska osnova narodne vlasti u Jugoslaviji za vreme obnove*, Beograd 1969.
- Isti, *AVNOJ – revolucionarna smena vlasti 1943–1945*, Beograd 1976.
- Isti, *Političke i pravne prilike za vreme privremene vlade DFJ*, Beograd 1967.
- Isti, *Revolucija i kontrarevolucija (1941–1945)*, Beograd 1983.
- Isti, *Istoriografija i revolucija*, Beograd 1984.
- Isti, *KPJ u borbi za izgradnju socijalizma: (1945–1952)*, Beograd 1965.
- Isti, *KPJ (SKJ) u borbi za stvaranje socijalističke Jugoslavije: (1919–1952)*, Beograd 1980.
- Исти, *Југославија на размеђу (1945–1950)*, Подгорица 1998.
- N. Pašić, *Šta je svojina*, Beograd 1952.
- Н. Петровић, *Политика на селу: 1945–1950 (однос власти према селу у Војводини)*, Нови Сад 2009.
- В. Pešelj, „Peasantism: its Ideology and Achievements“, у: C. E. Black, *Challenge in Eastern Europe*, New Brunswick 1954.
- Ј. Попов, *Драма на војвођанском селу*, Нови Сад 2002.
- Р. Поповић, *Аграрна пренасељеност Југославије*, Београд 1940.
- А. Purivatra, „Političke partije prema agrarnoj reformi u Bosni i Hercegovini neposredno poslije 1918. godine“, *Prilozi* 3 (1967).
- В. Rosier (yp.), *Agriculture moderne et socialisme. Une experience Yougoslave*, Paris 1968.
- Selo i seljaštvo: studije i članci*, Sarajevo 1937.
- Srbija u modernizacijskim procesima XX veka*, prir. L. Perović, Beograd 1994.
- State – Society Relations in Yugoslavia: 1945–1992*, New York 1997.
- V. Stipetić, *Agrarna reforma i kolonizacija u FNRJ godine 1945–1948*, Zagreb 1954.
- В. Stojavljević, *Seljaštvo Jugoslavije: 1918–1941*, Zagreb 1952.
- J. Tomasevich, *Peasants, Politics, and Economic Change in Yugoslavia*, Stanford, Oxford, London 1955.
- Д. Тошић, *Колективизација у Југославији*, Београд 2003.
- Исти, *Снага и немоћ. Наш комунизам 1945–1990*, Београд 1998.
- S. Fisher–Galati, „Peasantism in Interwar Eastern Europe“, *Balkan Studies* 8/1 (1967) 103–114.
- J. Halpern, *A Serbian Village*, New York 1958.

- J. Halpern, Barbara Kerewsky Halpern, *A Serbian village in historical perspective*, New G. Hoffman, Fred Neal, *Yugoslavia and the new communism*, New York 1962.
- E. Hobsbawm, *Revolutionaries*, London 1999.
- М. Ж. Чалић, *Социјална историја Србије 1815 – 1941*, Београд 2004.
- I. Cifrić, *Revolucija i seljaštvo*, Zagreb 1981.
- Z. Čepič, *Agrarna reforma in kolonizacija v Sloveniji 1945-1948*, Maribor 1995.
- S. Čukanović, *Selo i seljaštvo u agrarnoj politici Jugoslavije*, Beograd 1977.
- Isti, *Zemljoradničko zadrukarstvo u agrarnoj politici Jugoslavije*, Beograd 1971.
- R. Johnson, *The Transformation of Communist Ideology: The Yugoslav Case, 1945–1953*, Cambridge 1972.
- S. Šumanović, *Selo i seljaštvo u agrarnoj politici Jugoslavije*, Beograd 1977.

**Nastavnom i naučnom veću
Filozofskog fakulteta u Beogradu**

Izabrani odlukom Odeljenja za istoriju u Komisiju za ocenu teme doktorske disertacije „**Agrarna politika u Jugoslaviji (1945-1953)**“, koju predlaže kandidat Srdjan Milošević, slobodni smo da podnesemo sledeći

I Z V E Š T A J

Tema doktorske disertacije koju predlaže kolega Srdjan Milošević „**Agrarna politika u Jugoslaviji (1945-1953)**“ do sada nije bila naučno obradjivana mada, po mišljenju Komisije, za to postoji puno naučno opravdanje. Tome ne protivureči činjenica da je i do sada bilo radova manjeg obima i užeg tematskog usmerenja koji su obradjivali pojedine aspekte teme ali ne i celovitog historiografskog istraživanja agrarne politike koju je jugoslovenska država vodila u godinama 1945-1953. Otuda spremnost kolege Miloševića da obavi planirana istraživanja i iz brojnih uglova sagleda temu kakva je agrarna politika u Jugoslaviji u prvim godinama posle Drugog svetskog rata Komisija svesrdno podržava i smatra važnim.

O istraživačkim interesovanjima kolege Miloševića rečito govori struktura predložene teme doktorske disertacije. U njoj uz predgovor, uvodni deo teksta, zaključak i popis izvora i literature dominira 8 tematsko-hronoloških celina. U prvoj od njih pažnja bi bila posvećena agrarnoj politici i agrarnoj strukturi medjuratne Jugoslavije, promenama koje je Drugi svetski rat doneo agraru i stavovima revolucionarnog subjekta (KPJ) prema selu i seljaštvu. U drugom poglavlju doktorskog rada kandidat bi preko osnovnih načela socijalističke agrarne politike i njene institucionalne i normativne osnove svestrano istražio ideološku i političku osnovu agrarne politike u Jugoslaviji (1945-1953). Treće poglavlje doktorske disertacije bilo bi posvećeno osnovnim procesima koji karakterišu politiku prema selu - otkupu, zadrugarstvu, agrarnoj reformi, kolonizaciji, kolektivizaciji. Naredne dve celine doktorskog rada rasvetlile bi agrarnu politiku prema seljačkom posedu i preispitivanja ideologije i prakse koju je KPJ imala prema selu i seljaštvu. Pitanjima obrazovanja u agraru, promenama u poreskom sistemu i vidjenjima agrarne politike u literaturi bila bi posvećena ostala poglavlja disertacije „**Agrarna politika u Jugoslaviji (1945-1953)**“.

U temi koju predlaže kolega Srdjan Milošević članovi Komisije smatraju važnim spremnost kandidata da sagleda mnogostrani proces modernizacije („autoritarne modernizacije“) koji se iskazuje kroz „društvenu pokretljivost“ seljaštva, njegovu laicizaciju, promenu obrazovne strukture, deruralizaciju, deagrarizaciju, urbanizaciju... Podjednako značajnim smatraju i potrebu da kandidat u svojim istraživanjima precizno razgraniči kategorije stanovništva izloženog merama agrarne politike jugoslovenske države, uoči bitne razlike između proklamovanog i stvarnog, skrene pažnju na osobenosti pojedinih delova zemlje uz brigu da bude sačuvan jugoslovenski okvir teme. Sastavni deo istraživanja biće i posmatranje procesa koji su menjali ne samo prirodu agrarnih odnosa već i jugoslovenskog društva a bili su inicirani merama agrarne politike. Dobro poznavanje literature i temeljna arhivska istraživanja koja kandidat predviđa siguran su znak da će navedeno istraživanje znatno obogatiti postojeća znanja o ključnim ideološkim težnjama, državnim merama i društvenim promenama koje su zahvatile Jugoslaviju u godinama 1945-1953.

Vrednujući značaj teme i njenu zahtevnost članovi Komisije predlaže Nastavnom i naučnom veću Filozofskog fakulteta u Beogradu da prihvati njihovo pozitivno mišljenje o Obrazloženju teme doktorske disertacije „**Agrarna politika u Jugoslaviji (1945-1953)**“ i kandidatu Srdjanu Miloševiću odobre rad na njenoj izradi.

U Beogradu
27.11.2009.

Komisija:

Dr Todor Kuljić, redovni profesor,
Filozofski fakultet u Beogradu

Dr Momčilo Isić, naučni avetnik,
Institut za noviju istoriju Srbije

Dr Ljubodrag Dimić, redovni profesor
Filozofski fakultet u Beogradu